

VRBIŠĆI PUST

1935–2025

*Kulturno turistično društvo
Vrbišće šjme
Vrbica*

***VRBIŠĆI PUST
1935–2025***

*Vrbica, Ilirska Bistrica,
2025*

*Srečanje z Vrbiščimi šjmami je
srečanje z večnim bojem
med dobrim in zlim,
med svetlobo in temo ter
med starim in novim.
(Romeo Volk)*

Vrbišče šjme (Vrbiške šeme)

so vpisane v

Register nesnovne kulturne dediščine

(Vrbiške šeme, EID 2-00034)

Nosilec:

Kulturno turistično društvo

Vrbišče šjme Vrbica

Pust moraš nositi v srcu

Pred 90 leti se je skupina 28 moških iz Vrvice v pustnih opravah peš odpravila v štiri kilometre oddaljeno Ilirsko Bistrico. Na Placu je v torek, 4. marca 1935, nastala fotografija Vrbiščih šjm. Spominja nas na naše prednike, ki so se tudi že desetletja pred tem letom šemili in negovali pustne šege in običaje. Še posebej pa na njihov upor proti fašizmu.

*Vrbišče šjme ves čas še vedno spoštujejo svoje krajevno izročilo tako v preobleki kot v obnašanju in pri obrednih obhodih. Vsak lik ima svojo zgodovino, vse je povezano z življenjem domačega okolja ali z izkustvom posameznikov v tujini. Nedeljska prireditev v Vrbici skozi desetletja ostaja posebna pantomimična predstava, karikiran povzetek vsakdanjega življenja na vasi, kot je bilo nekoč. Srečanje z Vrbiščimi šjimami je srečanje z večnim bojem med dobrim in zlím, med svetlobo in temo ter med starim in novim, kot je zapisal **Romeo Volk**, naš častni član.*

Priprave na pustne dni, dogovarjanja, razdeljevanja posamičnih vlog in samo pustovanje ustvarjajo med Vrbičani posebno razpoloženje. Ves čas se v ta pustna dogajanja vključujejo skoraj vsi vaščani. In prav to je tista moč, ki nas navdaja, da je vredno nadaljevati in varovati tradicijo pustnih šeg. Vsi, ki se radi šemimo, imamo pust v srcu. Že na sedminah starega pusta se začnemo pogovarjati o novem.

Veseli nas, da nas je prepoznala tudi strokovna javnost. Naši pustni liki so na ogled v Slovenskem etnografskem muzeju, vpisani pa smo tudi v Registar nesnovne kulturne dediščine. Doma in v širšem okolju smo postali prepoznavni, zato se radi odzovemo vabilom, da nastopimo tudi v drugih krajih in v tujini in tam predstavimo našo dediščino.

Pustovanje v Vrbici je pomemben del lokalne identitete, v zadnjem času pa vse bolj vpliva tudi na prepoznavnost kraja. To je tudi naša popotnica za prihodnost in zaveza, da nesnovno kulturno dediščino pustnih šeg in navad Vrbiščih šjm ohranimo tudi bodočim rodovom.

Janez Čekada

Predsednik KTD Vrbišče šjme

Vrbišči pogum upora

Vrbišče šjme na Placu v Ilirski Bistrici, 4. marec 1935

Posnetek Vrbišćih šjm na Placu v Ilirski Bistrici leta 1935 je zanimiv predvsem zaradi ozadja dogajanja, da je lahko sploh prišlo do prihoda v Bistrico in do fotografiranja. Kraji pod Snežnikom in celotna Primorska so bili že desetletje pod italijansko oblastjo in rastočim fašizmom ter raznarodovanjem. Slovenščino so ukinili na sodišćih, uradih, javnih napisih, razpuščena so bila slovenska društva in knjižnice. Prepovedano je bilo tudi pustovanje.

Temu so se uprli mnogi Vrbićani, med njimi tudi **Jože Primc – Štjefanov**, ki je bil prvi organizator prihoda Vrbišćih šjm v Bistrico. Da bi lahko to izpeljal, je začel opazovati navade poveljnika italijanske policijske postaje, kako se obnaša, kdaj in kje se pojavlja ipd.

V torek, 5. marca 1933, se je Jože ošemil v poveljnika italijanske policijske postaje. Ker je Jože vedel, kdaj poveljnik običajno pride na vogal tedanjih zaporov, je točno ob tistem času pripeljal svojo pustno skupino na to mesto in se postavil na čelo te skupine. Ob srećanju s poveljnikom ga je ta pozdravil tako kot je običajno pozdravljaj sam poveljnik, skupina pa je šla za njim proti Placu. Poveljnik jih je le mirno opazoval in ni ukrepal, ne tedaj, ne pozneje.

Marjan Prosen (po ustnem izročilu)

Varuhi ljudskega izročila

Vrbišče šjme v Vrbici (pri koritu), 2. marec 2025

Prvi pisni dokument, ki dokazuje obstoj Vrbičih šjm je fotografija iz leta 1935. Na sliki (leva stran) je skupina 28 Vrbičanov, ki so se fotografirali leta 1935 na Placu v Ilirski Bistrici pri bivšem gasilskem domu. Razglednico je ohranil Gržina Anton, Vrbica št. 2.

90 let po prvem fotografiranju Vrbiščih šjm je nastala nova spominska fotografija, nastala 2. marca 2025 pri koritu sredi Vrbice. Tega dne se je v skupini zbralo več kot 60 domačinov, 60 pustnih likov. Po obrednem obhodu in predstavi nemega gledališča po vasi so še istega dne odšli na 28. pustno povorko Pust je pršu v Ilirsko Bistrico.

Varuhi tradicije Vrbiščih šjm in ljudskega izročila so člani Kulturno turističnega društva Vrbišče šjme Vrbica, ki v tem jubilejnem letu beležijo 25. obletnico obstoja in delovanja, sicer pa so se priprave in prve aktivnosti ustanoviteljev društva začele že leta 1995.

V Vrbici praznovali 90 let pustnih šeg

V soboto, 15. februarja 2025, je v vaškem domu v Vrbici potekalo praznovanje častitljive 90. obletnice pustnih običajev in 30. obletnice prvih začetkov delovanja Kulturno turističnega društva Vrbišče šjme Vrbica.

Večer, namenjen članom društva, vaščanom in povabljenim gostom, se je pričel s kratkim kulturnim programom in nagovorom predstavnikov društva. Sledila sta predstavitev Vrbiščih šjm in kratek zgodovinski pregled pustnih šeg in navad, ki v Vrbici segajo več kot stoletje nazaj.

Dogodka sta se udeležila tudi župan dr. **Gregor Kovačič**, ki je čestital društvu in predsedniku KTD Vrbišče šjme **Janezu Čekadi** izročil simbolično nagrado – pršut, ter podžupan **Andrej Černigoj**. Praznovanju se je pridružila mag. **Adela Pukl**, kustosinja za duhovno kulturo iz Slovenskega etnografskega muzeja iz Ljubljane.

Predstavniki društva so podelili zahvale posameznikom, ki so s svojim delom pripomogli k ohranjanju pustne dediščine. Druženje so obogatili še z izmenjavo spominov na prehojeno pot, na izkušnje, ki so jih pridobili. Po uradnem delu so se vsi zbrani okrepčali z večerjo. V počastitev visoke obletnice, ko je pred 90 leti nastala prva fotografija Vrbiščih šjm leta 1935, so domačinke pripravile tudi slavnostno torto.

Praznovanje se je nadaljevalo s sproščeno zabavo z muzikanti, ki so obiskovalce popeljali v veselo pustno rajanje.

KTD Vrbišče šjme Vrbica se ob tej priložnosti iskreno zahvaljuje vsem, ki so kakor koli prispevali k izvedbi dogodka, vsem podpornikom, gostom in vaščanom, ki so s svojo prisotnostjo pokazali, da pust v Vrbici živi in se bo nadaljeval še vrsto let.

Janez Čekada in dr. Gregor Kovačič

Janez in Boris Čekada

mag. Adela Pukl (SEM)

Razstava šemske oprave v vaškem domu

Vrbišće šjme s tradicijo

*Boris Prosen,
prvi predsednik društva
Vrbiščih šjm*

»Najbolj nam je otrokom pusta znal pričarati (*Miha Logar p. d. Nancn*). Njegovo pripovedovanje nam je ostalo v spominu: zavedati smo se začeli, kako daleč v preteklost sega v Vrbici pustna tradicija, ki se je prenašala iz roda v rod. Kljub prekinitvi, ki so jo povzročili medvojni in povojni dogodki, se je ohranila, obnovila, zaživela in se kot domače izročilo, torej brez tujih primesi, danes bogati. V tistih poveljnih letih naše šeme niso bile tako bogate kot danes, časi so bili pač drugačni. Tako smo pravzaprav vrbiški otroci zrasli z njimi. Kot šolarji smo se redno šemili in posnemali starejše. Tako nam je potem, čeprav že odraslim, pust ostal v krvi.«

(Boris Prosen v pogovoru z etnologinjo Heleno Ložar-Podlogar, 2003)

*Boris Čekada,
dolgoletni predsednik društva,
gonilna sila in izdelovalec pustne
oprave Vrbiščih šjm*

Ponosni smo, da se ohranjata tradicija in izročilo naših prednikov ter da se širi prepoznavnost naše majhne vasi Vrbica.

Veseli nas, da so nekateri naši liki Vrbiščih šjm postali del bogate pustne zbirke Slovenskega etnografskega muzeja. Beli lovec je v stalni zbirki, odkupljeni so še črni lovec, medved, cigan, ciganka in par belih šem. Vrbišće šjme so naša živa dediščina.

Želimo si, da bi v zgornjih prostorih vaškega doma kmalu imeli urejeno stalno razstavo likov Vrbiščih šjm. S tem bi obogatili ponudbo naše etnografske dediščine v vasi Vrbica .

*Romeo Volk,
vsestranski ustvarjalec ter
raziskovalec ljudskega izročila in
poznavalec pustnih običajev, častni
član društva Vrbišče šjme*

V Vrbiči, vasi, oddaljeni nekaj kilometrov od Ilirske Bistrice, hranijo dragoceno pustno izročilo, ki skorajda nima primerjave med sicer bogato primorsko in slovensko pustno dediščino. Polno je številnih originalnih posebnosti, ki jih ne najdemo nikjer drugje.

Vse vrbiške šeme imajo obraze zakrite z usnjenimi maskami – larfami, izdelanimi na posebnih kalupih – kopitih, kar je njihova posebnost.

*mag. Adela Pukl,
kustosinja za duhovno kulturo v
Slovenskem etnografskem muzeju*

Pri preučevanju pustovanj in predvsem manjših lokalnih pustovanj me vedno znova navdušita predanost in poistovetenje z dediščino.

Ljudje res živijo dediščino in jo ohranjajo živo. Svoje znanje nesebično prenašajo na mlajše generacije in s tem skrbijo za bogastvo in raznolikost dediščine nekega kraja.

Pustne šege v Vrbici

Vsaka pustna skupina ima nekaj posebnosti, ki so odraz tako lokalnih kot tudi zgodovinskih in drugih razmer, ki so vplivale na nastanek in na njen poznejši razvoj. V nadaljevanju sledi kratek povzetek opisa pustne skupine Vrbiščih šjim in dogajanja v pustnem času.

Vrbišče šjme so tradicionalna pustna skupina iz Vrbice pri Ilirski Bistrici z značilnimi liki z usnjenimi naličji. Skupino sestavlja okoli šestdeset likov, ki se delijo na bele ali gosposke šeme in na črne šeme ali podložnike. Najbolj prepoznavna in po nastanku najstarejša lika sta beli in črni lovec. Priprave na pustovanje se začnejo na štefanovo, ko si razdelijo vloge in začnejo pripravljati potrebno pustno opravilo.

V soboto pred svečnico obesijo lutko pusta na ulično svetilko ob glavni cesti.

Na pustno nedeljo se pri koritu zberejo vsi liki, ki znotraj »nemega gledališča«, kakor ga poimenujejo domačini, izvajajo različne aktivnosti: prikazujejo kmečka dela, ki jim sledi malica, lovec (jager) strelja na divjad, logar in gozdar izbirata drevo, ki ga bosta podrla, hudička in čarovnica (cuprnca) pa izvajajo razne vragolije. Za red skrbita policaja, nad vsem dogajanjem pa bdita beli in črni lovec, ki tekata in ritmično pozvanjata z zvonci. Posebnost je tudi v tem, da šeme med predstavo ne govorijo, ampak z mimiko in z gibanjem nakazujejo aktivnost. Sledi skupno fotografiranje. Celotna skupina gre v sprevodu v spodnji del vasi, kjer predstavo ponovijo.

V torek je poberija, pri kateri sodelujejo moški in fantje, ki pa niso našemljeni tako kot v nedeljo. V spremstvu godcev obiščejo vse hiše v vasi in zaplešejo z ženskami. S seboj nosijo knjigo, v katero zapisujejo, koliko jajc, klobas, krofov, pijače in denarja so prejeli v dar pri posamezni hiši. Zvečer sledi vaška zabava s plesom.

V sredo, na pepelnico, pusta po obsodbi ustrelijo, sežgejo in pokopljejo.

Vrbišče šjme imajo naličja iz ovčje nape, ki jih izdelujejo domačini. Skupino belih šem sestavljajo v belo oblečeni pari moških in žensk, ki dostojanstveno hodijo kot na promenadi, ter Munc in Munka, »prišleka« iz Hrvaške. Najbolj značilna predstavnika črnih šem, ki jih vodita stari in stara, sta beli in črni lovec.

V skupini so kmetje in kmetice, berač, baba z možem v košu, debeluhar (napeštanc), velika ženska in predstavniki raznih poklicev, kot so čevljar, kramar, poštar, fotograf in dimnikar, pater, hudiča in čarovnica.

Vrbišče šjme pod Šalinovo brajdo: Frane Šalinov, Mile Kasarnarjov, Frane Carov, Janez Rjajov, Lojze Rjajov, Janez Vtarjov, Jože st. Hulčov, Jože st. Bizmov, Tone Dučov, Tone Lkčov, Miro Lkčov, Dušan Dučov, Lado Dučov, Boris Bizmov, Draga Lnačna, Lučijana Hulčeva, Miha Šuštarjov, Frane Tuonščov, Marjo Krnčov, Pjepe Lnčkov, Vinko Frinov, Ludve Lkčov, Vrbica, 1968

Z oranjem so povezani liki dveh oslov, gonjiča in orača, ob njih hodi sejalec.

Na čelu sprevoda so zastavonoša in godci ter bršljanar z lončenim basom. Posebno skupino sestavljajo gozdni delavci, logarji in lovec ter srnjak in jelen. Cigan in ciganka vodita medveda, šejk, beduin in črnc pa kamelo, ki je prvič nastopila leta 1952 kot spomin na služenje v italijanski vojski v Abesiniji. Leta 1968 je začel nastopati tudi lik opice s kačo.

Ko so šeme obiskale Ilirsko Bistrico leta 1935, je takrat skupina štela 28 likov, sodelovali pa so lahko le moški. Ko so po drugi svetovni vojni pustovanje obnovili, so leta 1968 vanj priključili tudi ženske. Danes je v skupini okoli 60 likov.

Od leta 1996 se Vrbišče šjme vsako leto predstavljajo na karnevalu v Ilirski Bistrici, širši javnosti pa so se prvič predstavile leta 1998 na karnevalu na Ptuj. Od takrat dalje so kot atraktivna etnološka skupina vabljeni v razne kraje po Sloveniji in v tujini. Strokovna javnost je Vrbišče šjme začela raziskovati šele leta 2003.

Šega predaje oblasti v Ilirski Bistrici

Župan predal ključ Vrbiščim šjmom.

Dr. Gregor Kovačič, župan Občine Ilirska Bistrica, in Janez Čekada, predsednik Kulturno turističnega društva Vrbišče šjme Vrbica, ob prevzemu ključa

Na debeli pustni četrtek, 27. februarja 2025, kot je to šega že dolga leta v Ilirski Bistrici, so se v Parku Nade Žagar predstavile številne tradicionalne in novodobne pustne skupine, ki nastopajo v nedeljski povorki po ulicah Ilirske Bistrice. Ključ do občinske blagajne in s tem tudi oblast v občini je letos iz rok dr. **Gregorja Kovačiča** župana občine Ilirska Bistrica, prevzel v imenu Vrbiščih šjm **Janez Čekada**, predsednik društva, kar ni naključje, saj Vrbišče šjme letos obeležujejo 90 let pustovanja v Vrbici, v spomin na najstarejšo znano fotografijo te skupine iz leta 1935. **Janez Čekada** je povabil vse prisotne na ogled nemega gledališča v Vrbico, ki ga Vrbišče šjme vsako leto uprizorijo na pustno nedeljo v dopoldanskem času. Omeniti še velja, da je ob 80. obletnici pustnih običajev v Vrbici (2015) postal pustni župan Janezov oče **Boris Čekada**, dolgoletni predsednik društva Vrbišče šjme.

Prevzem ključa na predstavitvi skupin Pust je pršu, Ilirska Bistrica, 2025

Lovca iz pradavnine, Vrbica, 2025

Stari in stara, uoče in moma, Vrbica, 2025

Bršljanar z lončenim basom, Vrbica, 2025

Nemo gledališče, predstava življenja na vasi

Živi muzej na vaškem trgu na pustno nedeljo.

Nemo gledališče ob koritu, Vrbiča, 2025

Na pustno nedeljo, 2. marca 2025, se je točno ob 11. uri na vaški trg, kot prvi izmed vseh šjm, odpravil *beu louc (beli lovec)* in z močnim zvonjenjem oznanil ostalim šjmam, da se mu pridružijo. Po dobrih petnajstih minutah so prišli vsi pustni liki, ki so bili pripravljene za pustno povorko po vasi in za obisk 28. povorke Pust je pršu v Ilirski Bistrici. Po tradiciji so se dvakrat sprehodili okoli vaškega korita in se predstavili občinstvu.

V pustni skupini je bilo več kot 60 tradicionalnih pustnih likov in skupina godcev.

Veljka žjnska, baba z možem v košu, stari in stara, cigan in ciganka z medvedom, Vrbiča, 2025

Bele šeme na promenadi, Vrbiča, 2025

Vsak lik v Vrbiščih šjмах ima svojo zgodovino, vse je povezano z življenjem v domačem okolju ali z izkustvom posameznikov v tujini. Vrbiča, 2025

Pred vaškim domom, Vrbiča, 2025

Ustaljen scenarij tridnevnega dogajanja.

Posebnost vrbiškega pustovanja je ustaljen scenarij tridnevnega dogajanja. Nedeljsko dopoldne z uprizoritvijo pantomimične predstave, ki ji posrečeno pravijo *nemo gledališče*, je v prvi vrsti namenjeno domačinom. Pravijo, da najlepše zaigrajo doma, saj tu imajo ustrezen prostor in čas. Šele popoldne po tradiciji obišejo tudi Ilirsko Bistrico, kjer se udeležijo tradicionalne pustne povorke Pust je pršu.

Na pustni torek je *poberija*, ko sicer v pustnih preoblekah, vendar brez obraznih naličij, po hišah pobirajo darove za večerno *fešto (zabavo)*, v sredo pa se poslovijo od veselih pustnih dni in norčij in *pust pokopljejo*.

In prav po tej predstavi (*nemo gledališče*), ki se odvije vsako pustno nedeljo dopoldan na vaškem trgu, se med drugim pomembno razlikujejo od vseh drugih etnoloških pustnih skupin. Predstava nemega gledališča se odvija v domačem okolju.

Tišino nedeljskega dopoldneva, v kateri je čutiti napeto pričakovanje, zmoti enakomerno pozvanjanje zvoncev — *beu louc* začne točno ob 11. uri svoj ritmični obredni tek po vasi. Z razprtimi lesenimi kleščami na rami, pokončno, z drobnimi, stopicajočimi koraki naredi prvi krog okoli vaškega korita, ga razširi po vasi, se spusti v dolnji konec vasi in se vrne na izhodiščni kraj. S tem simbolnim tekom da znamenje za začetek pustnega praznovanja: z vseh ulic se začno proti vaškemu koritu, prvemu prizorišču predstave, zgrinjati šemske skupine in posamezniki, ki niso vezani na določeno skupino in lahko prosto tekajo naokoli, izvajajo svoje vragolije, ustvarjajo nemir in poskrbijo za vrišč in smeh. Najzabavnejši šemi sta oba hudička, ki po vasi preganjata otroke in se spoprijemata s svojo izzivalko coprnico. Z zgornjega konca vasi prihaja *bršljanar*, za njim pa šepajoča *uoče* in *moma*, ki vodita svojo delavno družino od oračev do vseh poljskih delavcev. Vsak nosi svoje orodje in brez besed »opravlja« svoje delo: orači orjejo, sejalcji sejejo seme, grabljice grabijo, cepar s cepom udarja po snopu, karabočar poka z bičem, *karabočem*.

Kmetice po tleh razgrinjajo velike prte, nanje razvrstijo žlice in vilice in na sredo postavijo skledo, s krompirjem v zevnici (z ocvirki zabeljen krompir in zelje). Z ene strani pridejo gozdni delavci in se lotijo svojega dela: logar meri debelino električnega droga, žagarja se pripravljata, da ga bosta požagala, drvar na tnalu seka klade in pripravlja drva. Lovec opazuje okolico skozi daljnogled, sledi divjadi, ustrelji in se k padlemu jelenu ali srnjaku previdno približa v izredni igralski pozi, da bi se prepričal, ali je dobro zadel, in ko se žival premakne, prestrašen odskoči.

Po prvi predstavitvi na vaškem trgu se šeme sprehodijo v spodnji del vasi, «dulanj krejk». Vrbica, 2025

Še danes ostaja skrivnost, kdo je pod masko. Nekoč pa je bilo še bolj pomembno in fantovska skupnost je odpovedala gostoljubje vsakomur, ki je skrivnost izdal. Tudi med seboj se včasih niso prepoznali. Vrbica, 2025

Iz druge ulice prihajata ciganka in cigan z medvedom, za njima kakšen kramar ali ribničar, ki okoli stoječim »prodaja« svojo robo, pa fotograf, ki ponuja svoje storitve, in še kdo. Iz daljave se počasi približuje kamela z beduinom v vlogi goniča in s šejkom – spremljevalcem, preoblečenim v črnca.

Kot zadnja skupina se sprevodu priključijo elegantne bele šeme, med njimi zadnja Munc in Munka. Za tem parom pa pride še velika ženska. Mirno se pridružijo svojim podložnikom in se vsi skupaj sprehajajo okoli vaškega korita. Ob sprevodu, s piščalko v ustih in prometnim loparčkom v rokah, delata red policajja. Nad vsemi pa neutrudno, v enakomernem teku in z ritmičnim pozvanjanjem, bedita oba lovca, ki krožita okoli skupine in po potrebi, da pred vsiljivci ubranita šjmsko skupino, uporabita tudi svoje orodje: beli lesene klešče, s katerimi lahko od daleč ujame nepridiprava pa tudi kakšno dekle, črni pa dolgo, na zgornjem koncu zakrivljeno palico, *krvaljo* (sprehajalna palica). Ko se obema lovčema zdi, da sta izčrpala svoj spored, se vštric postavita na zgornji del trga in začneta na mestu ritmično poskakovati. To je znak šemam in policajema, da začneta šeme razvrščati za skupno fotografiranje po zgledu fotografije (1935), ki jim je edina ostala kot zgodovinski dokaz tradicije.

Po končanem fotografiranju gre celotna pustna skupina še v spodnji del vasi, kjer predstavo ponovijo.

Šeme se nato uvrstijo v skupni sprevod in opravijo obhod vasi.

In kakor je beli lovec z obrednim tekom simbolno oznanil začetek praznovanja in priklical druge šeme v vaško središče, je zdaj črni lovec tisti, ki je zadnji zapustil prizorišče neme predstave in s tem simbolno nakazal, da imajo naravni pojavi svoj začetek in konec.

Tudi oblikovanje pustne povorke ima svoja pravila.

Na čelu povorke je beli lovec, ki teka sem in tja okoli praporščaka, ki mu sledi. V tej prvi vrsti je običajno eden izmed dveh policajev, ki skrbi za red in varnost skupine. Za veselo razpoloženje skrbijo godci, običajno dva harmonikarja in bobnar, v zadnjem času tudi trobentač. Njim sledi najprej bršljanar z lončenim basom, potem pa pol moški, pol ženska, skupina od treh do petih parov belih šjm, *velika žjnska* ter *Munc in Munka*.

Skupino črnih šem vodita *ta stari in ta stara*, za njima je *baba, ki nosi moškega v košu*. Sledi kmet s košem na hrbtu, na njem pa napis *Kmet prazno slamo mlati*, pri sebi ima še cep in snop, orač z dvema osloma, goni jih istrijanka, kmečka družina z otroci.

Kmet sejalec, Ljubljana, 2023

Gozdarska skupina, Vrbsica, 2025

V pustni skupini Vrbiščih šjim sodelujejo vse starostne skupine vaščanov, moški, ženske, poročeni, neporočeni, pridružijo se jim tudi bivši vaščani. Vrbsica, 2025

Vsak lik, ki nastopa v pustni skupini Vrbišče šjme, ima po svoje simbolni pomen. Kmet sejalec, ki zajema žito iz *varžeta* (žepa) ali *fjrtoha* (predpasnika) in ga seje, trosi naokrog, po *borjačih* (dvoriščih) in po poteh, po katerih opravljajo obhod, seje dobro seme, iz katerega zrasede novo življenje, seme za boljše letino, za boljše življenje.

Po vsaki predstavi nemega gledališča sledi skupinska fotografija. Vrbiča, 2022

V slednji so tako moški kot ženske, ki opravljajo različna kmečka opravila. S seboj nosijo tudi dojučnik ali malo južno. Sem sodi tudi *pepeličar*, *napeštanc* (debeluhar) itd.

V skupini nastopajo različni poklici: dimnikar, poštar, logar, gozdar, ribn'čan, fotograf, kapucinar, včasih je bil tudi zdravnik itd. Poleg parov belih šem, ki med sprevodom plešejo obredni ples, to počneta tudi cigan in ciganka z medvedom. Skupino zaključuje kamela, ki jo vodi beduin, ob njima pa ponosni šejk.

Na koncu skupine je še črni lovec, ki prav tako kot beli varuje skupino skupaj s policajem. Tako črni kot beli lovec med obhodom poskakujeta vzdolž strnjene skupine, da nadzirata potek obhoda.

Med liki, ki nimajo miru in se ne premikajo v strnjeni skupini, ampak vzporedno z njimi izvajajo različne komične situacije so: lovec, ki lovi jelena ali srnjaka, opica s kačo, ki nagaja mimoidočim, najbolj aktivna pa sta hudička in cuprnca, ki pretečejo nekajkrat več kot strnjena skupina.

Cuprnca, Vrbiča, 2025

Celotna predstava na obeh prizoriščih poteka brez glasnega govorjenja, kričanja, zgolj z mimiko in gibanjem prikazujejo vaško življenje nekoč.

Veličastne bele šeme so vedno dobre volje in z njimi pol moški, pol ženska. Vrbiča, 2025

*Največja posebnost Vrbiščih šjm sta beli in črni lovec.
V njiu odseva tudi dvojnost celotne skupine, ta belih in ta črnih šem.
Vrbiča, 2025*

Pust je pršu 2025

Vrbišče šjme so redni gost pustnih prireditev Pust je pršu.

Pust je pršu 2025, Ilirska Bistrica, 2025

Vrbišče šjme se že od leta 1996 redno udeležujejo pustne povorke po ulicah mesta Ilirske Bistrice. Tako je bilo tudi na sončno, pustno nedeljo, 2. marca 2025. Mimohod se je kot običajno začel na parkirišču pri Domu na Vidmu, nadaljeval po Gregorčičevi in Bazoviški ulici, mimo sedeža občinske uprave ter Sokolskega doma in zaključil v Športnem parku Nade Žagar.

28. pustna povorka se je tradicionalno pričela ob 14. uri. V njej je sodelovalo 26 skupin. Letos so se najprej predstavile vse tradicionalne in nato šele novodobne pustne skupine.

Za Pihalnim orkestrom Ilirska Bistrica in Mažoretkami iz Povirja so se tako najprej podale Vrbiščje šjme, ki so

tokrat nosile ključ. Ta čast jim je pripadla, ker v letošnjem letu obeležujejo 90 let

pustnih šeg in navad v vasi Vrbica. Tudi tokrat so se Vrbišče šjme predstavile s celotnim naborom tradicionalnih pustnih likov in kot atraktivna skupina pozele veliko aplavzov med številnimi gledalci ob celotni trasi povorke.

Vrbiščim šjmam so sledile domače in tuje tradicionalne ter novodobne skupine. Program sta povezovala **Iztok Gustinčič** in **Tomaž Klepač**, pustno dogajanje pa se je zaključilo z nastopom Primorskih fantov v prireditvenem šotoru v Parku Nade Žagar.

[Video: Pust je pršu 2025](#)

Na prireditvi Pust je pršu 2025 je sodelovalo več kot 60 pustnih likov Vrbiščih šjm. Ilirska Bistrica, 2025

Vrbišče šjme so reden gost pustnih prireditev v Ilirski Bistrici vse od leta 1996. Vsako leto se trudijo prikazati življenje na vasi, kot je bilo nekoč. Ilirska Bistrica, 2009

O tradiciji pustnih šeg in navad

Vrbišče šjme prenašajo pustne šege tudi na osnovnošolsko mladino.

Živjo pust! Tako so vzklikali in se veselili učenci na Osnovni šoli Antona Žnideršiča v Ilirski Bistrici ob obisku *Vrbiščih šjm* na pustni torek, 4. marca 2025. Negovanje in ohranjanje pustnih šeg, kar je poslanstvo Vrbiščih šjm, jih zavezuje, da to prenašajo tudi na mlade. Učencem od 1. do 5. razreda so predstavili številne aktivnosti, ki se odvijajo v predpustnem in pustnem času v Vrbiči. Med Vrbiščimi šjmami so tudi vrbiški učenci te šole.

Del pustne skupine Vrbiščih šjm pred Osnovno šolo Antona Žnideršiča Ilirska Bistrica, 2025

Koljdvanje - poberija na pustni torek

Z vsako gospodinjo ples »za debj'lo repo«.

Pustna nedelja v Vrbici ni bila nikoli povezana z obiskom hiš oz. domačij in s pobiranjem darov. Spominjajo se časov, ko je bila *poberija* šele v sredo. Ker je pepelnica začetek postnega časa, ko naj bi se končalo pustno veselje in je na ta dan za verne zapovedan strogi post, klobase pa so od nekdanj tradicionalni dar, so tudi Vrbišče šjme prestavile poberijo na pustni torek in kot razlog šaljivo navedle *»zaradi ljube-ga miru«.*

V letu 2025 je v vasi Vrbica 55 hišnih številok in 153 prebivalcev. Vedno obiščejo vse hiše, nobene ne smejo izpustiti, saj po starem verovanju šeme prinašajo srečo za vse leto. Vrbišče šjme za poberijo snamejo svoje larfe in si obraz le malo naličijo, ostanejo pa v šemski preobleki. Pravijo, da se mora obraz ob obdarovanju videti, da ljudje vedo, komu darujejo. Vse, kar pri posamični hiši dobijo, je natančno zapisano v veliko debelo knjigo (formata A3), ki ima na usnjenih platnicah upodobljena *»paradna«* protagonista – oba lovca – in je bila narejena posebej za arhiv društva *Vrbišče šjme.*

V knjigi je za vsako hišo, označeno s hišno številko, namenjeno več strani, da se lahko darove popisuje več let. Vpisi vsebujejo podatke, kdo od domačih je bil v času šemskega obiska doma, kaj je daroval in koliko denarja je prispeval. Doslej so bili domačini pri nabiranju darov vedno radodarni. Tako so napolnili več ogromnih jerbasonov (okroglih košar), od katerih morata vsakega nositi po dva močna fanta. Včasih so napolnili več velikih posod za vino, danes je vse ustekleničeno.

Obhodnike spremljajo godci, domačini jim pravijo muzikanti, ki v vsaki hiši zaigrajo, posebej določena šema pa zapleše z gospodinjo *»za debj'lo repo«* ali z domačimi dekleti. Iz časov, ko so pobirali še na pepelnično sredo, je ostal tudi *»pepeličar«*, ki je v vsaki hiši domače posul s pepelom za dober obet v letu.

Janja Raspur se spominja pripovedovanja starejših vaščanov, da so šeme ob vstopu v kuhinjo včasih rade ponagajale gospodinjam, nikoli pa niso kaj izmahnile.

Zvečer v vaškem domu pripravijo za vse udeležence in goste veliko *fešto* (zabavo) s plesom, ki traja vse do jutranjih ur.

[Video Poberija v Vrbici 2025](#)

Prava posebnost je, da Vrbišče šjme ne pobirajo darov po vasi tako kot drugje. Pobirajo jih nenašemljeni na pustni torek. Pred hišnimi vrati so včasih, pa tudi danes zapeli: »Mi prosimo vas en taljer orehu, en fjrtoh klobas« Brez godcev in brez plesa z gospodinjo »za debj'lo repo« ne gre. Vrbica, 2025

V hišo vstopijo odkriti, da domačini vedo, kdo je prišel k njim, vprašajo, če imajo kaj za šeme, se za darove zahvalijo, zaželiyo vse dobro v letu, ki prihaja, in se poslovijo. Vrbica, 2025

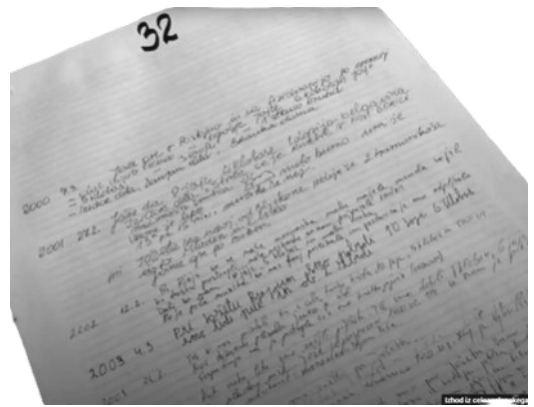
Domačini se še spominjajo časov, ko je bila poberija na pepelnično sredo. Vrbica, 2025

Poberijo je spremljala skupina domačih godcev – muzikantov »Vrbišči bend«. Vrbica, 2025

Polna košara krofov, klobas in drugih dobrot za večerno zabavo, Vrbica, 2025

Vse dobrote, ki so jih dobili na poberiji, so vpisane v debeli knjigi, ki se vodi od leta 2000 dalje za vsako hišo. Vrbica, 2025

*Vrbišče šjme obišejo vse hiše v vasi Vrbica, nobene ne smejo izpustiti in je tudi ne izpu-
stijo, saj po starem verovanju šeme prinašajo srečo za celo leto. Ob koncu poberije je
vedno zaželeno skupinska slika. Vrbica, 2025*

Gostovanja Vrbiščih šjm

Vrbišče šjme širijo krog prijateljstva v Istri.

Praporščak in godci na čelu Vrbiščih šjm pred puljsko Areno, Pula, 2025

Med cilji društva je tudi širjenje prepoznavnosti Vrbiščih šjm in njihove vasi Vrbice. Gostovanja po tujih in domačih krajih so nastala že kmalu po ustanovitvi društva. Obiskali so: Ptuj, Ribnico, Litijo, Ljubljano, Novo Gorico, Šempeter pri Novi Gorici, Koper, Lig pri Kanalu. V nekaterih krajih so obiske tudi ponavljali. Predstavili so se tudi v tujini, na Opčinah in večkrat na Matuljih. Njihova gostovanja potekajo le v pustnem času.

Živahen in barvit Puljski karneval 2025 je ponudil bogat program, poln veselja, kreativnosti in tradicije. Tudi tu je običaj, da festival pod vodstvom otroškega župana uradno preda »ključe mesta« svetu mask in vabi vse, da stopijo v svoje sanjske vloge in proslavijo čarobnost karnevala.

Velika pustna povorka se je po mestnem jedru odvila 22. februarja 2025 z začetkom ob 11.30. Po zbiranju na Karolini je povorka krenila na pot izpred Arene.

Tam je bila njihova prva predstavitev. Pot se je nadaljevala do druge predstavitve na Portaratu, kjer je bilo tudi veliko skupno druženje. Seveda ni manjkalo niti izmenjave mnenj in tkanja novih prijateljskih vezi ter stikov med udeleženci različnih pustnih skupin.

Vsako gostovanje Vrbiščih šjim v drugih krajih prinaša nove izkušnje, nova prijateljstva in odkrivanje drugih pustnih šeg in navad. Pula, 2025

Oblikovanje strnjene pustne skupine v povorki in predstavitev Vrbiščih šjm številnemu občinstvu poteka po ustaljenem scenariju. Pula, 2025

Redko kdaj sta neugnana in neulovljiva hudička skupaj. Nanju pazita stari in stara, uoče in moma. Pula, 2025

Vrbišče šjme na 28. Zvončarski smotri*Zvončarska smotra je potekala po glavni ulici mesta Matulji. Matulji, 2025*

Največji festival v sosednji občini Matulji je Zvončarska smotra, to je predstavitev pustnih skupin, ki imajo pustne like opremljene z različno velikimi in težkimi zvonovi, pripetimi okoli pasu. Točno ob 13. uri je v soboto, 1. marca 2025, Pustni odbor Matulji predstavil županu občine Matulji zvonjenje zvončarjev in s tem dejanjem razglasil, da se lahko začne ogled zvončarskih skupin (zvončarska smotra). Ta etnografska prireditev ima že dolgo tradicijo in sloves.

Na tem mednarodnem dogodku so sodelovale številne domače in tuje skupine.

Med njimi tudi skupina Vrbišče šjme kot reden gost iz Ilirske Bistrice. Tako sodelovanje traja že vrsto let. Nekatere njihove skupine, kot so Munski zvončari, Čičski zvončari, Brgujski zvončari, so reden gost na bistriški prireditvi Pust je pršu.

Istrska osla, gonička in orač, Matulji, 2025

Pepelnica – pokop pusta

V Vrbičici pust na pepelnico zaklenejo, na štefanovo odklenejo.

Vrbičani se v sredo, na pepelnico, zberejo na križišču ob vhodu v vas in z droga ulične svetilke snamejo pust - lutko napeštanca, ki simbolizira ta običaj. Dajo ga na *pare* (nosila). Za pustni pogreb se našemita duhovnik in mežnar, ostali pa si dajo le kakšen klobuk ali kaj podobnega. V današnjem času prevladujejo društvene uniforme (rdeče majice z napisom KTD Vrbišče šjme). Nato gredo s križem na začetku sprevoda do središča vasi h koritu. Včasih naredijo tudi nekakšen venec oz. šop rož in nanj obesijo trak z napisom: »Slovo od Pusta. Žalujoče Vrbišče šjme.« Pusta se obsodi za vse slabo v prejšnjem letu. Moški, ki igra duhovnika mora imeti smisel za humor. Pusta najprej ustrelijo, nato pa zažgejo in pokopljejo.

Življenje se vrne na stare tirnice. Maske izginejo v škatle, škatle postavijo visoko na police. Tam že veselo odštevajo čas, ki jih loči od dneva, ko se bodo lahko zopet prešerno smejale in zabavale – do naslednjega pusta.

Za vse vaščane je pokop pusta pomemben, če so aktivni ali le opazovalci. Pomembno vlogo ima tudi sam pepel, ki ga pusti za sabo pust, ta namreč predstavlja njegovo ponovno rojstvo in napoveduje njegovo vrnitev.

Tako v Vrbičici velja, da pust *«na pepelnico zaklenejo, na štefanovo pa odklenejo»*, ko se prvič zbere organizacijski odbor in se začno pogovori o prihodnjem šemanju. Vrbičani ohranjajo svojo tradicijo, zvesto se držijo domačega izročila in ne posegajo po stereotipnih zamislih sodobnega časa.

Vlečenje ploha

Na pepelnico so nekoč, istočasno s poberijo, kadar v vasi do pusta ni bilo poroke, *vlekli ploh*. Navadno so vzeli *jančevega* t. j. topolov ploh (topol = janc), na katerega so za vlačenje pritrdili verigo; najstarejši samski fant se je moral *ujarmit* – natakniti si je moral jarm in za pobirači vleči ploh. Ker je vas majhna in kakšno leto ni bilo priložnosti za vlečenje ploha, je ta šega počasi usahnila. Danes ploha ne vlečejo več, menijo pa, da bi bilo dobro oživiti tudi to šego.

Pust, ki je oznanjal pustna dogajanja v Vrbi in je nekaj tednov visel na občestni svetilki, je na dan pepelnice krenil na svojo zadnjo pot. Pospremili so ga vaščani tako, kot se spodobi, s križem na čelu, »gospudom« in pogrebci v ozadju. Vrbiča, 2025

*Ustavili so se pri koritu, kjer je sledila obsodba za vsa dejanja, za katerega je bil kriv pust. Nato so krenili proti zgornjemu delu vasi, »guranjem krejji«.
Vrbica, 2025*

Pust so na zadnji poti pospremili mladi in stari. Vrbica, 2025

Še zadnje besede župnika pred izvršitvijo kazni in milostni strel. Vrbiča, 2025

Po tradiciji pusta zažgejo. Pepel, ki ga pusti za sabo, pa predstavlja njegovo ponovno rojstvo in napoveduje njegovo vrnitev. Vrbsica, 2025

Za udeležence pokopa pripravijo večerjo, fižol in jajca na solati. Vrbsica, 2025

Skrivnosti pustnih mask

V pustni skupini Vrbiščih šjm nastopa okoli 60 različnih likov. Pisana družčina šem se deli na dve simbolni skupini, na bele, gosposke in črne, podložnike. Vse šeme pa predstavljajo veliko družino starega in stare, ki sta uoče in moma vseh v skupini.

Beli in črni lovec

Med črnimi šemami najbolj izstopata lovca, ki sta največja posebnost Vrbiščih šjm. Sami ju imenujejo **beu in črn louc** (beli in črni lovec). Obraz jima zakrivata ogromni kožuhovinasti maski. Tema se pozna, da je od njune prvotne zamisli minilo že veliko let. Tudi videz celotne oprave in dodatkov, klešč in *krvalje*, nam daje slutiti čas sive preteklosti, v kateri sta nastala. Po mnenju **Romea Volka**, raziskovalca ljudskega izročila, sta beli in črni lovec zagotovo najstarejši ohranjeni tovrstni maski pri nas, pa tudi v širšem evropskem okviru in bi jima težko našli podobne. Neprestano tekata, topotata z nogami po tleh in nas s tem spominjata na čase, ko je bilo ob koncu zime potrebno prebujati naravo. Hrup zvoncev okrog njunih teles pa je zmožel odgnati vse zlo daleč stran.

Lahko ju razumemo kot nasprotujoča si pola, kot simbolni boj med svetlobo in temo, med zimo in poletjem, med dobrim in zlim, med začetkom in koncem, torej med življenjem in smrtjo. V njiju odseva dvojnost celotne šemske skupine: ta belih in ta črnih šem. S svojo pojavnostjo gotovo sodita med najstarejše ohranjene maske, ne samo na Slovenskem, ampak tudi v širšem evropskem prostoru.

Oba sta oblečena v hlače iz žakljevine, porisane z navpičnimi živordečimi in črnimi progami. Čez ramena jima visita prvi in zadnji tal ovčje kože z enoletno dlako, belemu svetla, črnemu pa temna. Prepasana sta s konopom (vrvo), na katerem visijo po trije zvonci: večji zadaj ter dva ob straneh.

Zvonci kot del maskiranja imajo simbolni pomen, in sicer s svojim zvokom, truščem služijo kot sredstvo, ki odganja nesrečo oz. zle sile. Po starem izročilu naj bi bil hudič, ki sedi na pragu hiše, krivec za dolgo in hladno zimo. Zato ga je potrebno pregnati, obenem pa zvonci s svojim zvokom prebujajo naravo.

Tudi vrbiški zvonci se vklaplajo v simboliko, saj po vaškem izročilu služijo za odganjanje zime, bolezni in vsega zla, ki se je med letom nabralo v vasi.

Zanimiva je njihova velikost in oblika. Kljub svoji veličini oddajajo veličasten zvok, ki je zelo prodoren in človeka nikakor ne pusti ravnodušnega.

Beli in črni lovec odsevata dvojnost celotne šemske skupine

Vrstni red pustnih likov v povorki poteka po določenem pravilu. Ilirska Bistrica, 2025

Pod masko skrit, norčavo odkrit. Ilirska Bistrica, 2025

Nekaj posebnega sta tudi njuni ovčji kapi, pokrivali, ki sta obenem larfi. Pri črnemu lovcu se kapa zoži in podaljša v en sam, skoraj meter visok turn, pri belemu lovcu pa se razcepi v dva, ki se na koncu končata s črnimi cofi. Pred leti so bili turni gibljivi, pri teku so nihali, kar se lepo vidi na starejših filmskih posnetkih. Kože so bile verjetno potegnjene čez ogrodje iz šib oz. vrbovih palic, danes je grešt (ogrodje) stabilen, zato pa kapa težja in si jo morata fanta pod rameni dobro pritrditi. Naličji spominjata na divjo mačko ali na risa. Odprtine za oči so rdeče obrobene in poudarjajo pri belemu izrazite črne, pri črnemu pa bele obrvi, narejene iz konjske grive. Pod rdečim nosom visijo dolgi žimnati brki, pod njimi je videti ostre bele zobe. Ti so bili nekoč narejeni iz kartona, danes pa so iz plastike. Iz ust jima visi dolg rdeč jezik, narejen iz usnja. Medtem ko ima črni lovec v rokah kraljjo, ki jo med tekom z obema rokama vodoravno drži pred seboj, pa ima beli lovec velike lesene klešče, s katerimi lovi otroke in dekleta.

Za lovca sta izbrana fanta, ki sta med največjimi, najbolj močnimi ter kondicijsko najbolj pripravljenimi v vasi. Biti morata predana nalogi in s srcem opravljati vsa zvonjenja.

Pravilo pravi, da lovec ne sme nikoli mirovati, ampak mora biti vedno v gibanju. Tudi kadar stoji na mestu, se morajo slišati zvonci. Njuno mesto je tako v povorki kot v nemem gledališču skrbno določeno. Prvi je vedno beli lovec, medtem ko je na repu črni. Črni s svojo kraljjo skrbi za red in za vse ostale maske. Ima vlogo zaščitnika skupine.

Stari in stara (uoče in moma)

V sprevodu podložnikov, t. j. ta črnih šem sta **stari in stara** vodilni šemi, dostojanstvenega videza. **Uoče** ni zgrbljen starec, pač pa z velikostjo, pokončno držo in rahlo šepajočo hojo nastopa kot vodja družine, njegovo naličje pa izžareva moдрost. Na prsih se mu svetijo vojaška odlikovanja, oblečen pa je v stara zakrpana oblačila (*proflikane* hlače in *jaketo*), v čišmah (škornjih), izpod širokokrajnega klobuka mu v štrenah visijo dolgi lasje, obraz pa mu zakriva velika bledorjava larfa z do pasu segajočo brado.

V pisano zakrpano kiklo in črno jopo je oblečena **moma**, obuta v stare volnene *kočete* (nogavice) in *šolne* (čevlje). Obraz ji zakriva skrčena (zgubana) larfa, čez njo črn *fečou* (ruta). Držita se pod rame in se opirata vsak na svojo kraljjo. Zanju je značilna zelo velika, pisana in raztrgana, še iz starih časov podedovana *marela* (dežnik) z bambusovim ogrodjem, na katero so navešeni tudi koščki živalskih kož.

Kmet, cepar, z napisom; Kmet prazno slamo mlati, napeštanc (pust), Vrbiča, 2007

*V skupini sta dva hudička.
En hudič ima špičast nos in vrabčja krila namesto ušes,
drugi pa tumpast (top) nos in mišja ušesa z žimo na vrhu. Vrbiča, 2007*

Kmečka družina

Posebna skupina med kmeti so **orači**. Plug z lesenimi kolesi vlečeta **sivi in rjavi osel**, poganja pa ju **gonjač**, ki upodablja žensko, največkrat oblečeno v Istrijanko, z grdo larfo čez obraz. Na glavi ima črno-bel *fečou* (ruto), čez *kiklo fertoh* (obleko, krilo), povrh pa *lajblc* (telovnik, brezrokavnik). Z desne rame ji na levo visi torba, obuta je v debele volnene *kocete* (nogavice) in gumaste čevlje (škornje), v rokah ima palico. In zakaj sta že od leta 1935, kakor kaže stara fotografija, v plug vprežena ravno osla, ki sta navadno tovorna, ne pa vlečna žival? Domačini ju povezujejo z bližino Istre, od koder so pred oljčno nedeljo Istrijanke z osli tvorile vino in oljke. Ljudem se je baje ta živalca že tedaj zelo prikupila in namesto vola, ki je sicer priljubljena pustna žival, med Vrbiščimi šjmami pa ga ne srečamo, so v plug vpregli dva osla. Za plugom se opoteka orač – trebušast, velik kmet, v prekratkih pokrpanih hlačah z naramnicami. Na glavi ima velik slamnik s *pušeljcem*, na nogah stare *kocete*, podkovane *čizme*, čeznje pa onúće.

Oraču sledi **cepar** s cepom in snopom pod roko. Na obrazu ima larfo z dolgimi *mustáfami* (brke), oblečen je v rjave hlače, križasto (karirasto) srajco, čeznjo rjavo *jaketo* (jakno), obut pa v zelene gumaste škornje. V novejšem času so mu na hrbet obesili lesen koš s slamo, na njem pa napis: »Kmet prazno slamo mlati«. Ne manjka niti **karabóčar**, t. j. pastir z *mustafami*, ki ima vlogo gonjača živine. Skupaj zbere vso vaško živino in jo odpelje na pašo. V rokah drži 3-4 metre dolgo palico z dvometer-skim jermenom.

Tu najdemo še nekaj kmetov in kmetič s poljedelskim orodjem in s košarami, (**sejalec**, **žanjice**). Pisano družčino sestavljajo še **petljarca**, ki petlja (prosjači), **kramar**, **ribničan**, ki na hrbtu nosi suho robo, ki je v celoti izdelana doma, pa **baba**, **ki nosi moža v košu** (babec z babo), ki je tako pristna, da je potrebno ugibati, kateri je živ in kateri lutka. Zanimiv je tudi **debeluhar** (**napeštanc**), t. j. neroden, s slamo ali kakšnim sodobnejšim materialom natlačen človek, ki je tako obilen, da se brez strahu lahko valja po tleh.

Šeme iz vsakdanjega življenja

Posebna skupina šem iz vsakdanjega življenja je povezana z dejavnostjo v snežniških gozdovih. Poleg **gozdnih delavcev** (vsi so oblečeni v prave poklicne uniforme z vsemi potrebnimi rekviziti), **drvarjev** in **logarjev** je nepogrešljiv **jager** z dobrodušno larfo, z lovskim nahrbtnikom, s katerega visijo zajčje kože, in lovskim rogom, s puško in z daljnogledom, skozi katerega od časa do časa »pogledajo« izbuljene oči.

*Leta 1968 sta se moškemu delu Vrbiščih šjm prvič pridružile tudi ženske.
Levo: Par belih šem, Lucijana Štemberger in Jože Štemberger,
desno: Ciganka, Draga Lnačna, Vrbica, 1968*

*Bršljanar je eden izmed likov, ki ga je treba pripraviti vsako leto znova.
Ilirska Bistrica, 2025*

Prav opazovanje divjadi skozi ta daljnogled, streljanje in »padanje« **srnjaka** in **jelena** ob vsakem strelu zbudi veliko zabave in smeha. V skupini so še predstavniki različnih poklicev, **šuštar** s svojim orodjem in posebnim šušterskim stolčkom, **kramar**, **poštar**, **slikar** ali **fotograf**, **rajfenkirar (dimnikar)**. Njim se pridružuje bledoličen, plešast pater – **kapucinar**.

Šeme iz živalskega sveta

Obredni ples izvaja **rjavi medved**, ki ga vodi **cigan** s činelami, spremlja ga lepa **ciganka**, ki potresava z obročem, na katerem so kraguljčki.

Medved ima glavo iz temno rjavega pliša na kovinskem žičnem ogrodju, celotna obleka je izdelana kot kombinezon iz temno rjavega pliša, jezik ima iz plastike, oblečene v blago rdeče barve, zobe iz bele koprene, dlesni iz skaja, oči iz gumbov, usnjene rokavice, oblečene v temno rjav pliš, prevleko za čevlje iz pliša temno rjave barve, usnjen pas okoli vratu s kovinsko sponko, na katerem je medeninast zvonček, in kovinsko verigo, ki je na koncu pripeta na usnjen jermen za gonjenje.

Cigan ima usnjeno obrazno naličje, klobuk iz klobučevine, lasuljo iz umetne mase, ruto in srajco iz bombaža, obleko (jopič in hlače), nogavice, usnjene čevlje, volnene rokavice in kovinske činele na usnjenem jermenu. Ciganka ima usnjeno obrazno naličje, lasuljo iz umetne mase, srajco, brezrokavnik, usnjene rokavice, krilo iz blaga, na katerem so prišite igralne karte, ruto iz blaga, obrobjeno z okrasnimi trakovi, usnjene čevlje in tamburin.

V pustni skupini nastopa tudi **kamela**, ki jo vodi **šejk**, trgovsko nadarjen beduin. Kamela je v sprevodu prvič nastopila leta 1952. Kot spomin na služenje v italijanski vojski v nekdanji Abesiniji si jo je izmislil mizar **Vinko Raspor**. Iz vrbovih in močnejših leskovih vej (danes iz žice) je naredil ogrodje, ga prekril z žakljevino, ki so jo pozneje zamenjali s *ta lepo koperto* (posteljno pregrinjalo) iz pliša. Čez žičnato ogrodje glave potegnejo blago ali umetno usnje, v gobcu, iz katerega moli šop sena, ima kamela *g(h)ojzdo* (uzdo) na njej pa povodec.

Za oči služita žogici, na grbi pa je pritrjen v zlat papir zaviti tovor. Fanta, ki sta skrita pod pregrinjalom in nosita kamelo, morata biti zelo spretna, da se ujemata v koraku, saj pot vidi samo prvi, drugi mu mora zaupati. Da sta **nosača kamele** lahko pogasila žejo, seveda z vinom, ki so ga šemam ponujali vaščani, so izumili posebno napravo: skozi kamelin gobec so k vsakemu nosaču napeljali cevko, da je lahko srkal pijačo.

Navihana opica s kačo, Vrbiča, 2008

Kdo v resnici koga nosi? Matulji, 2025

Kmečka dekleta lačnim ponujajo domač krompir v zevnici. Ilirska Bistrica, 2006

Razumljivo, da je prvi spil vedno več kot zadnji, saj je bila pri njem pot od posode do ust krajša. Temu primerno pa je potem **gonjač**, ki je kamelo vodil, z njo imel veliko več posla.

Leta 1968 se je šemam, tudi pod vplivom »vojaškega« spoznavanja eksotičnih dežel, in zato, ker je bil **Miha Logar – Nancn** posebno nadarjen za izdelovanje živalskih mask, pridružila še **opica s kačo**. Spoštljiv odnos Vrbičanov do živali pa potrди ponosno povedano dejstvo, da med šemami nikoli niso imeli pravih živali.

Hudička in cuprnca

Največ vrišča in smeha med množico povzročata oba hudiča. Oblečena sta v črne oprijete hlače in oprijeto jopico. Čez eno ramo, do pasu in okoli njega imata pritrjeno verigo, na katero so navezani kraguljčki. Iz devetih, v črno usnje povitih žic (po tri so združene v obroč okoli vsake noge in tri v sredini), je rep v razkoraku speljan nazaj, valovito zavrt navzgor in se konča s čopom žime. Obraz jima zakriva črna larfa z rdečim jezikom, belimi zobmi in resastimi močnimi obrvmi. En hudič ima špičast nos in vrabčja krila namesto ušes, drugi pa *tumpast* (top) nos in mišja ušesa z žimo na vrhu. Njuna družabnica je poskočna cuprnca, ki nosi najgršo larfo v skupini in brezovo metlo v roki. Izziva oba hudička in se vrti, poplesuje in poskakuje.

Bršljanar

Posebno mesto v pustni skupini ima bršljanar in je edina šema iz rastlinskega sveta. Njegova obleka in širokokrajni slamnik sta na gosto pošita z navzdol obrnjenimi bršljanovimi vejicami, med katerimi skriva tudi doma narejeno »pustno glasbilo« – lončeni bas. Izdelajo ga tako, da na vrat lončene posode brez dna napnejo opno iz ovčje kože, skozi sredino potegnejo s smolo prepojeno čevljarско dreto, iz katere bršljanar s sunkovitimi gibi izvablja brundajoče zvoke.

Bele šeme

Bele šeme predstavlja običajno vsaj pet parov moških in žensk, ki so vsi oblečeni v bele obleke oz. v belo opravo. Vse gosposke šeme hodijo držeč se za pod roke, zelo dostojanstveno, kakor da so na promenadi.

Gosposke šeme, ki jim obraze zakrivajo zelo lepe larfe, so vse oblečene v belo. Moški nosijo bele, s širokim, lepo izvezenim pasom prepasane srajce ter kravato okrog vratu. Ob straneh belih hlač je prišita za 2–3 prste široka rdeča ali modra obroba. Na glavi nosijo črn, zgoraj raven, trd klobuk z rdečim trakom.

Kamela je v sprevodu prvič nastopila leta 1952 kot spomin na služenje v italijanski vojski v nekdanji Abesiniji. Ilirska Bistrica, 2025

Vsak pustni lik odseva preteklo življenje na vasi. Ilirska Bistrica, 2025

Bele šeme med plesom, Ilirska Bistrica, 2025

Ženske so v dolgih belih *čítlah* (krilo, obleka) spodaj okrašenih s cikcakastimi bordurami, pod *čítlo* je še *kotla* (podkrilo) s čipkami. Ogrnjene so s pisanim pletom, na glavah imajo z rožicami okrašene svetle klobučke, v rokah pa torbico iz blaga (pompadurca) in bele rokavice. Vsi imajo lepe, gosposke krválje (sprehajalne palice). Ženske imajo tudi bel senčnik (marelo). Otroci so oblečeni enako kot starejši. V tej skupini je tudi **velika žjnska**, ki je za pol telesa večja kot ostale maske v skupini, prvič se je pojavila leta 1979. Na repu sprevoda belih šem v paru stopata **Munc in Munka**, «prišleka» iz sosednje hrvaške vasi Mune. V Vrbičo sta prišla z namenom zaslužiti denar za preživetje družine. Na kmetiji sta delala cel teden, ob vikendih pa sta se z zaslužkom vrnila domov. Za razloček od drugih gosposkih, prijaznih šem, je Munc resnega obraza, v črnem fraku z belimi rokavicami in s cilindrom na glavi, kravato pa si je zavezal v pentljo.

Starikava Munka nosi nazaj povit *fečou*, čez kratko krilo bel čipkast *fertoh*, čez jo po, načičkano z naborki in volanci, pa ima ogrnjen plet.

Med belimi šemami je tudi novejši lik **pu moški, pu ženska**. Taka je tudi njegova/njena oprava. Na glavi nosi klobuk, črn cilinder. Obrazna maska ima eno lice moško, drugo žensko, ena noga je v hlačniku, druga pa v krilu in hlačni nogavici, v levi roki nosi žensko torbico, na desni pa krvaljo s papirnatimi trakovi.

Iz časov, ko so pobirali še na pepelnično sredo, je ostal tudi **pepeličar**, ki je v vsaki hiši domače posul s pepelom. Oblečen je v dolga, ponošena in raztrgana črna oblačila, nosi malho ali koš, v katerih je s senenim drobirjem pomešan pepel, predstavlja pa starčka ali starko. Po dvoriščih ali hišnih pragih trosi pepel in tako zaželi dobro

Larfe na občasni razstavi, Vrbiča, 2025

letino in zdravje v hiši. Ko je oblikovana skupina za obhod po vasi ali po drugih krajih, je na čelu sprevoda **praporščak s praporom**, na katerem je izvezen šemski emblem – podoba belega lovca z napisom Vrbišče šjme. Zastavonoša je oblečen v *pražnjo ruobo* (praznično ali boljšo obleko). Ima črne hlače, črn usnjen plašč, črn klobuk z rdečim trakom na njem, prapor nosi v belih rokavicah. Dva budna **policaja** skrbita, da je skupina varna pred vsiljivci, da je njihov obhod varen in da ni nepotrebnih zapletov, ki lahko nastanejo na njihovem včasih zelo dolgem obhodu po vasi ali pa pri gostovanjih v drugih krajih.

V sprevodu so običajno vsaj trije **godci**, eden ali dva na harmoniki ter bobnar. V zadnjem času tudi trobentač. Oblečeni so v staromodna oblačila, s pridihom lokalnega okolja. Rjava obleka s telovnikom, klobuk s trakovi.

Kdo se skriva pod določeno masko, je bila nekoč strogo varovana skrivnost. Celo med sabo se niso prepoznali in izdajalca bi kaznovali z izključitvijo iz skupine.

Prav tako so se do leta 1968 smeli šemati le fantje in možakarji, nikakor pa ne ženske. Ker pa je vas po številu prebivalcev majhna, šemska skupina pa velika, so staro pravilo, hočeš nočeš, morali prekršiti in leta 1968 vključili tudi ženske.

(Vir: Ložar-Podlogar, H. (2003). Vrbiške šjeme: Skrivnost pustne tradicije v Vrbiči pri Ilirski Bistrici. Traditiones, 32(2), 71–89.)

Priprave na pust

Potrebna so posebna znanja za izdelavo obraznih naličij.

Boris Čekada, dolgoletni izdelovalec larf z najgršo larfo cuprnca, Vrbsica, 2015

V predpustnem času je potrebno pripraviti, obnoviti ali pa izdelati na novo pustno opravo za posamezne like. Pustna oprava je potrebna za vseh 60 ali pa še več likov, kolikor jih nastopa v nedeljskem nemem gledališču na vasi, pa tudi ko gredo drugam v goste. To pustno opravo izdelajo sami in se pri tem do potankosti držijo izročila. V skupini imajo samo tradicionalne maske z magično močjo. S tem zbujejo pozornost in atraktivnost.

Za izdelavo kožnih naličij, sami jih imenujejo *larfe*, uporabljajo posebno tehniko, ki jo obvlada le nekaj domačinov in za katero je potrebno nemalo ročne spretnosti, domišljije in estetskega čuta. Čeprav je izdelava zahtevna in tudi cenovno draga, pa domači mojstri te obrti le poskrbijo, da ima vsak lik svoje naličje in s tem izpolnijo želje nastopajočih, ki si želijo vstopiti v ta magični svet. Naličja nimajo le godci.

V Vrbsici je vsak lik tako ali drugače povezan izključno z življenjem in dogodki domačega kraja. Nekateri liki so stari več kot 100 let, nekateri pa so tudi novejši.

Izdelava ogrodja glave s turnom za črnega lovca, Boris Prosen in Uroš Primc, Vrbica

Izdelava ogrodja kamele, Marko Andrejčev, Jože Hulčov, Boštjan Bizmov, Vrbica

Boris Prosen pri poslikavah obraznih naličij

Boris Čekada pri obdelavi kopita za naličje

Janez Čekada v pogovoru z novinarko RTV Slovenija, Ireno Shyama Hlebš, za oddajo »Na lepše«, ki je bila na sporedu 7. marca 2025.

Ena največjih posebnosti vrbiških mask so usnjena obrazna naličja oz. larfe, kot jih domačini imenujejo. In prav po tej posebnosti se Vrbišče šjme pomembno razlikujejo od drugih etnoloških pustnih skupin.

O poteku izdelave larf je novinarki **Ireni Shyama Hlebš** za oddajo *Na lepše*, RTV Slovenija, predstavil **Janez Čekada**, danes gonilna sila Vrbiščih šjm.

Larfe so prvotno izdelovali iz mehov za nošenje žita v mlin, danes pa so narejene iz ovčje nape (kože), saj je tod prav ovčereja bila in je še pomembna gospodarska dejavnost. Izdelava larf poteka po posebnem postopku. Najprej pripravijo iz jelševega lesa obliko človeške glave tako, da dobijo kopito za vsako velikost glave. Nato pripravijo surovo ovčjo kožo, ki ni ustrojena. Zakaj prav ovčja? Razlog za izbiro te kože je povezana z našo preteklostjo, ovčereja je bila ena izmed glavnih virov prihodkov našemu kmetu. Kožo namočijo v vodo, da se razmehča, potem pa to kožo napnejo na kopito in pritrdijo s posebnimi žeblički in usnjenimi trakovi. Po dnevu do dveh sušenja kožo obrežejo in oblikujejo usta, nos, oči. Z notranje strani maske vložijo tkanino, ki po eni strani vpija vlago, po drugi strani pa maski daje obstojnost. Z notranje in zunanje strani dodajo obrvi, trepalnice, pri moških brke ali brado, razne dodatke, elastični trak itd. Nato sledi še poslikava.

Miha Logar ml., izdelovalec larf, Vrbiča, 2002

Opica s kačo, izdelal Miha Logar ml., 2002

Pri bolj zahtevnih maskah, kot je opica ali hudiček, je potreben še dodaten postopek dodelave, da nosilcu maske omogoča nemoteno gibanje. Vsako leto je potrebno na novo pripraviti vso opravo za bršljanarja, za katerega porabijo cca 35 kg bršljanovih vejic. Le ta ima edino glasbilo v skupini, to je lončeni bas, ki ga prav tako naredijo sami. Povsem drugače sta izdelani maski črnega in belega lovca. Za njiju je potrebno najprej narediti primerno kovinsko konstrukcijo iz jeklene žice, na katero potem pride bela ali črna ovčja koža z vsemi dodatki. Ta koža mora biti domača.

Kako poteka prenašanje teh znanj, spretnosti in veščin iz roda v rod, opisuje **Boris Čekada**, vsa leta gonilna sila Vrbiščih šjm. Prejšnji generaciji izdelovalcev mask sta ta posebna znanja prenesla **Vinko Raspor** in **Miha Logar – Nancn** st. Od njiju sta znanje prevzela **Jože Prosen – Bizmov** in **Alojz Čekada – Rjajov**. Hkrati pa so to znanje razvijala tudi njuna sinova; pok. **Boris Prosen** in **Boris Čekada**, za njima tudi vnuka **Tomaž Prosen** in **Janez Čekada**. Pa tudi ta dva že prenašata to znanje naslednji generaciji. Prenos znanja gre tako iz roda v rod, kar je pogoj, da se bo ohranila tradicija Vrbiščih šjm.

Prispevek o Vrbiščih šjmah je tudi v arhivu RTV 365 z dne 5. 3. 2017.

[Pogovor z Janezom Čekado v oddaji "Na lepše" RTV Slovenija.](#)

[Video: Na obisku TV koper, 2016](#)

Pustna tradicija v Vrbici dolgo časa skrita pred strokovno javnostjo

Vrbičani ohranjajo nemo gledališče kot živi muzej.

Strokovna javnost, ki proučuje ljudsko izročilo pustnih običajev, dolgo časa ni vedela za pustne šege in navade, ki jih negujejo v Vrbici.

Vrbišče šjme je prvi raziskoval **Romeo Volk**, vsestranski ustvarjalec in poustvarjalec ter raziskovalec ljudskega izročila in poznavalec pustnih običajev. Ob tem raziskovanju jim je nudil vsestransko pomoč pri predstavitvi in opremljanju pustnih likov in scenariju dogajanj. Pripravil je tudi prvo zgibanko o Vrbiščih šjmah, ki je bila izdana leta 2001.

Večjo pozornost javnosti, ne pa strokovne, so Vrbišče šjme doživele po njihovi predstavitvi na karnevalu na Ptuj, leta 1998.

Do leta 2002 je bilo izvedenih precej strokovnih raziskav in objavljenih knjig o pustnih običajih, žal o Vrbiščih šjmah še nič. Prvič so bile Vrbišče šjme opažene strokovni javnosti, ko so se na predpustni petek, 8. februarja 2002, na sam slovenski kulturni praznik, predstavile na sejmu Alpe-Adria s programom, ki je sicer doma na sporedu na pustno nedeljo. Tam jih je srečala etnologinja **Helena Ložar-Podlogar** iz Inštituta za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU. Februarja 2003 se je odpravila v Vrbico, skupaj s kolegom **Naškom Križnarjem**, ki je z očesom etnologa in s spretnostjo filmskega snemalca šeme strokovno dokumentiral in opravil pogovor z **Borisom Prosenom**.

V lastnem šemskem arhivu, ki ga je vzorno vodil **Boris Prosen**, pa Vrbičani hranijo tudi domači posnetek »Pust Vrbica 1935–1996«, ki ga je leta 1996 posnel in dopolnil s starimi filmskimi in fotografskimi posnetki njegov brat **Marjan Prosen**.

Še istega leta je bil objavljen strokovni članek **Helene Ložar-Podlogar** v zborniku Inštituta za slovensko narodopisje in Glasbenonarodopisnega inštituta pri SAZU. Ložar-Podlogar, H. (2003). Vrbiške šjeme: Skrivnost pustne tradicije v Vrbici pri Ilirski Bistrici. Traditiones, 32(2), 71–89.

[Video: Pust—Vrbica 1935—1996, You tube, avtor Marjan Prosen.](#)

[Video: Vrbišče šjme, pogovor 2003, You tube, avtor ISN ZRC SAZU.](#)

V njem je podrobno opisala tradicijo Vrbiščih šjm. Avtorica je svoje videnje Vrbiščih šjm takole sklenila: »Prireditev v Vrbici skozi desetletja ostaja posebna pantomimična predstava, karikiran povzetek vsakdanjega življenja, ne pa karnevalsko smešenje osebnosti, bodisi lokalnih ali državnih veljakov, v kar se je spremenilo marsikatero pustno praznovanje. Vrbičani ohranjajo svojo tradicijo, zvesto se držijo domačega izročila in ne posegajo po stereotipnih zamislih sodobnega časa.«

K prepoznavnosti Vrbiščih šjm je v veliki meri prispeval novinar in fotograf **Primož Hieng** v knjigah *Ta norčavi pustni čas* (2011) in *Pod masko skrit in norčavo odkrit* (2014) ter s številnimi novinarskimi prispevki.

Vrbišče šjme vpisane v Register nesnovne kulturne dediščine

Da Vrbišče šjme predstavljajo pomemben vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo, kaže tudi vpis v Register nesnovne kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS pod zap. št. EID: 2-00034 z dne 9. 5. 2014.

Ime enote: Vrbiške šjme. Sinonimi imena enote: Vrbišče šjme.

Nosilec izročila je Kulturno turistično društvo Vrbišče šjme, Vrbica 24, 6250 Ilirska Bistrica. Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine je Slovenski etnografski muzej iz Ljubljane.

Sodelovanje s tem muzejem je steklo že mnogo let poprej, saj so Vrbišče šjme že leta 2006 prispevale pustni lik belega lovca v Slovenski etnografski muzej. Prikazan je na stalni razstavi »Med naravo in kulturo«.

Med strokovnimi knjigami, ki obravnavajo pustovanje, šege in navade v Vrbici, velja omeniti knjigo avtorja **Janeza Bogataja** z naslovom »Slovenija praznuje: Sodobne šege in navade na Slovenskem« (Ljubljana, Mladinska knjiga, 2011).

V njej je predstavil Vrbišče šjme in njihove posebnosti, kot so: nemo gledališče, poberija, kako je sestavljena skupina itd. Poseben pomen namenja pustnim skupinam, ki si vsako leto nadenejo staro pustno opravo in s tem odigrajo pred nami del preteklosti, ki je značilna za vsak kraj posebej. Tako je »nemo gledališče, v vrbiškem vaškem okolju, na pustno nedeljo dopoldan, res tista predstava, ki si zasluži vso pozornost in svoj pomen. Vrbiška pustna tradicija zagotovo sega dlje kot od tridesetih let prejšnjega stoletja, zato je ta dediščina, ki jo živijo in ohranjajo Vrbičani, lep primer gledališča zgodovine ali živega muzeja, saj temelji na zgodovinskem spominu.«

Vrbišče šjme so del zbirke Slovenskega etnografskega muzeja

Sodelovanje med muzejem in društvom poteka že od leta 2006.

Slovenski etnografski muzej iz Ljubljane je na kulturni dan, 8. februarja 2023, odprl občasno razstavo o Vrbiščih šjmah. SEM, Ljubljana, 2023

Na razstavi v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani je bilo predstavljenih sedem celotnih pustnih oprav Vrbiščih šjm: beli in črni lovec, cigan, ciganka in medved ter par belih šem. S fotografijami so prikazali pustovanje v Vrbici, izdelavo obraznih mask in zgodovino vrbiškega pustovanja. Na ogled so dali tudi različna kopita za izdelavo usnjenih larf. Razstava je bila na ogled od 8. februarja do 19. marca 2023.

*»Pustna tradicija v Vrbici je še zelo živa, znanje izdelovanja mask pa se uspešno prenaša na mlajše generacije.«
Kustosinja mag. Adela Pukl*

*Janja Raspor, Vrbišče šjme
Ljubljana, 2023*

*Črni in beli lovec,
Ljubljana, 2023*

*mag. Adela Pukl,
SEM Ljubljana, 2023*

Mi smo ponosni, da smo del te bogate zbirke, da se ohranja naša tradicija in izročilo naših prednikov ter da se širi prepoznavnost naše male vasice, Vrbice.

Za nas pust ni samo zabava in sprostitvev, ampak tudi obujanje starih zgodb iz starih časov, spomin na tiste, ki jih danes ni več med nami.

Mi se trudimo skrbno in srčno ohranjati to tradicijo.

Janja Raspor na odprtju občasne razstave Vrbiščih šjm v SEM.

Bele šeme na razstavi, Ljubljana, 2023

Hudička in cuprnca, SEM, Ljubljana 2023

[Video o Vrbiščih šjmah v SEM, 2023](#)

Beli lovec (SEM), Ljubljana, 2006

Priložnostno razstavo je pripravil Slovenski etnografski muzej kot Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine.

Avtorica razstave: mag. **Adela Pukl**;
kustosa razstave: mag. **Adela Pukl**,
Miha Špiček;

strokovni sodelavci razstave: mag. **Anja Jerin**, **Tomaž Prosen**, **Boris Čekada**,
Blaž Verbič.

V stalno razstavo Slovenskega etnografskega muzeja "Med naravo in kulturo" je bil leta 2006 umeščen beli lovec (beu louc), ki je na ogled v tretjem nadstropju SEM.

Pred Slovenskim etnografskim muzejem (SEM), Ljubljana, 2023.

Razstava Vrbiščih šjm v Pavlovičevi galeriji, Dom na Vidmu, Ilirska Bistrica, 2024

Razstava Vrbiščih šjm 2024

*Mag. Adela Pukl, avtorica razstave,
Ilirska Bistrica, 2024*

*Natalija Polenec, direktorica SEM,
Ilirska Bistrica, 2024*

»Zakaj so Vrbiške šeme posebne? Zato, ker imajo kar 60 različnih likov in mislim, da v Sloveniji, vsaj kolikor mi je znano, ni podobne pustne skupine. Njihova posebnost so tudi usnjena obrazna naličja, larfe. Za izdelovanje le teh so potrebna posebna znanja in veščine ter predvsem ustvarjalnost. In veseli me, da se to znanje in znanje izdelovanja drugih delov mask prenaša iz generacije v generacijo.

mag. Adela Pukl

Slovenski etnografski muzej (SEM) je na povabilo TIC Ilirska Bistrica in v sodelovanju z društvom Vrbišče šjme pripravil razstavo, ki je bila leto dni pred tem postavljena v prostorih SEM v Ljubljani. V Pavlovčevi galeriji Doma na Vidmu v Ilirski Bistrici je bila na ogled od 18. januarja do 14. februarja 2024.

Kot je povedala avtorica razstave mag. **Adela Pukl**, gre po njeni oceni za izjemno pustno skupino s 60 različnimi liki. V priprave na pustovanje je vključena celotna vas.

Sodelavci SEM-a so pri pripravi razstave sodelovali s predstavniki društva, ki najbolje poznajo svojo dediščino ter z **Romeom Volkom** in **Primožem Hiengom**, ki hrani obsežen fotografski arhiv.

Osrednja pozornost je veljala opravam pustnih likov, ki jih je SEM odkupil leta 2022 za svojo zbirko.

Obiskovalci so si na razstavi lahko ogledali številne fotografije z opisi likov, fotografije iz preteklosti, ter filmske posnetke **Marjana Prosen**a iz let 1979 in 1983.

Predstavljena je bila tudi najstarejša fotografija vrbiških šem iz leta 1935. Domačinka **Janja Raspor**, ki je predstavila pustne like, je ob tem dogodku iz leta 1935 napovedala, da bodo v Vrbiči obeležili 90. obletnico svojih šem v letu 2025.

Razstavo je odprla **Natalija Polenec**, direktorica SEM. V nagovoru je pojasnila, da se je sodelovanje z Vrbičani začelo že leta 2006, ko je SEM belega lovca uvrstil na razstavo »Med naravo in kulturo«. SEM je Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine, zato skrbi za ohranjanje ter prezentacijo pustnih šeg. Leta 2014 je bila pustna šega Vrbišče šjme vpisana v nacionalni Register nesnovne kulturne dediščine.

Za sodelovanje se je direktorici in kustosinji SEM zahvalil predsednik KTD Vrbišče šjme **Janez Čekada**. Priložnostno razstavo je pripravil SEM kot Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine.

Avtorica razstave: mag. **Adela Pukl**; kustosa razstave: mag. **Adela Pukl**, **Miha Špiček**; strokovni sodelavci razstave: mag. **Anja Jerin**, dr. **Nadja Valentinčič Furlan**, **Blaž Verbič**, vsi iz SEM, **Tomaž Prosen**, **Boris Čekada** iz KTD Vrbišče šjme Vrbiča.

Ta norčavi pustni čas navdihuje fotografe

Fotografska razstava Primoža Hienga v Tivoliju 2012.

Jakopičevo sprehajališče v Tivoliju, Ljubljana, 2012

Vrbišče šjme na otvoritvi razstave v Tivoliju, Ljubljana, 2012

Februar in marec 2012 sta bila v znamenju fotografske razstave »Ta norčavi pustni čas« avtorja fotografa **Primoža Hienga**. V fotografski objektiv je ujel številne skrite obraze ter njihovo raznoliko in pisano podobo. Ob izidu avtorjev monografije »Ta norčavi pust« je na ogled ponudil 120 fotografij velikega formata 180 x 120 cm, med njimi šest fotografij z motivi Vrbiščih šjm. Te se sedaj hranijo v vašem domu.

Samostojna društvena razstava 2015.

Otvoritev društvene razstave, Ilirska Bistrica, 2015

Ob 80. obletnici pusto-
vanja v Vrbici je druš-
tvo pripravilo samo-
stojno razstavo v Gale-
riji Doma na Vidmu.
Razstava je bila odprta
od 23. januarja do 12.
februarja 2015.

Predstavljene so bile
številne fotografije o
pustnih šegah in nava-
dah v vasi Vrbica.

Predstavljena je bila
tudi prva fotografija iz
leta 1935, posneta na
Placu.

Avtor fotografij velike-
ga formata je bil
Primož Hieng.

Predstavitve skupine, Ilirska Bistrica, 2015

Skupinska slika Vrbiščih šjm, Vrbica, 2015

Fotografska razstava Foto kluba Sušec Ilirska Bistrica 2021.

Pustni liki so zagotovo zanimiv motiv za fotografe. Foto klub Sušec iz Ilirske Bistrice je na temo »Ah, ta nori pust« predstavil številne pustne motive različnih pustnih skupin. Med njimi tudi nekaj motivov z Vrbiščimi šjmami.

Razstava je bila v Galeriji Doma na Vidmu med 15. februarjem in 12. marcem 2021.

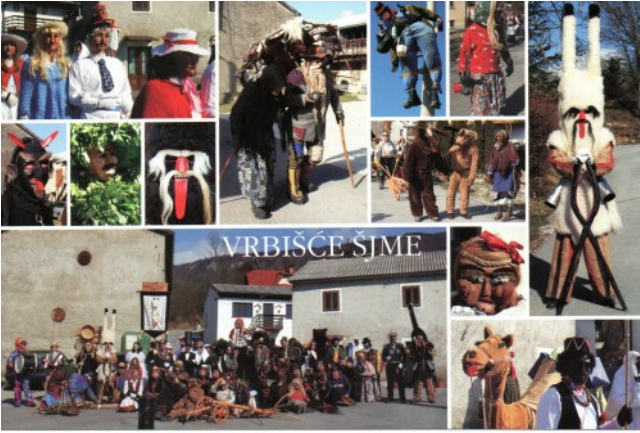

Fotografska razstava FD Veno Pilon iz Ajdovščine 2024

Člani Fotografskega društva Veno Pilon iz Ajdovščine so na pustno nedeljo 2024 obiskali Vrbico in fotografirali vrbiško »nemo gledališče«. Še istega leta so v svojem domačem kraju pripravili panojsko razstavo fotografij in jo na ogled postavili ob grajskem obzidju Castra v Ajdovščini.

Razglednica, znamka, žig, ovitek

Razglednico sestavlja 12 motivov z liki Vrbiščih šjm

Poštni žig z dne 29. 1. 2008

Ovitek

Poštna znamka z motivom Vrbiščih šjm

Pošta Slovenije je, na predlog **Primorskega numizmatičnega društva Ilirska Bistrica**, 29. 1. 2008 izdala poštno znamko z motivom vrbiških šem v nakladi 80.000.

Avtorica risbe in oblikovanja znamke je **Milena Gregorčič**. Nazivna vrednost znamke je bila 1,75 EUR, tiskali so jo v Pragi. Zaključek prodaje je bil 29. januarja 2009. Poleg znamke je bil v uporabo dan priložnostni poštni žig in ovitek. V poštнем Biltenu št. 69 je vrbiške šeme predstavila **Helena Ložar-Podlogar**,

Istega dne je društvo izdalo razglednico z 12 motivi Vrbiščih šjm, avtor fotografij in oblikovanja razglednice je raziskovalec pustnih šeg **Romeo Volk** iz Ilirske Bistrice. Razglednico je tiskala Grafična delavnica Bor iz Ilirske Bistrice. Romeo je tudi avtor žiga Kulturno turističnega društva Vrbišče šjme iz Vrbiče.

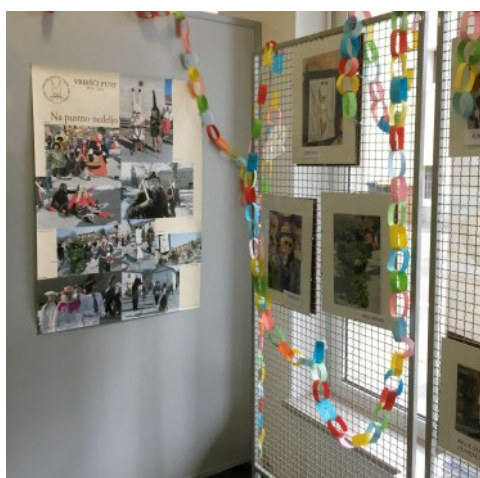
Sodelovanje s knjižnico Makse Samse

*Pano Vrbiščih šjm,
Knjižnica Makse Samse, 2010*

*Izložbeno okno z maskami,
Knjižnica Makse Samse, 2010*

*Pano Vrbiščih šjm,
Knjižnica Makse Samse, 2020*

V pustnem času je tudi priložnost, da se lokalno prebivalstvo opozori na gledališče zgodovine ali na živi muzej, ki ga uprizarjajo Vrbišče šjme v svojem domačem naravnem okolju na pustno nedeljo dopoldan. V ta namen je društvo vzpostavilo sodelovanje s Knjižnico Makse Samse iz Ilirske Bistrice. V njej sta bili dve predstavitvi Vrbiščih šjm in sicer leta 2010 in leta 2020. Veliko pozornost so pritegnila njihova obrazna naličja – larfe, narejene iz ovčje kože, saj si jih v povorki ni mogoče bolj podrobneje ogledati.

O društvu KTD Vrbišče šjme

Tradicijo in znanje prenašajo na mlade rodove.

Vrbišče šjme z značilnimi pustnimi liki in scenarijem pustnega dogajanja so še pred časom sodile med manj poznane pustne skupine na Slovenskem. Danes pa lahko s ponosom ugotovijo, da je k večji prepoznavnosti samih šem in vasi Vrbica v veliki meri prispevalo prav Kulturno turistično društvo Vrbišče šjme.

Priprave na ustanovitev društva so stekle v jeseni leta 1995. Takrat se je sestal pustni odbor, ki sta ga vodila **Boris Prosen** in **Boris Čekada**. Odločili so se, da se po nekaj letih pustovanja samo doma v Vrbici odpravijo v letu 1996 na obisk v Ilirsko Bistrico, kjer so bili nazadnje leta 1983.

Pustovanje leta 1983 in leta 1979 prikazuje tudi videoposnetek, ki ga je pripravil **Marjan Prosen**, prizadevni član društva. Slednji je tudi v poznejših letih pridno skrbel za fotografski arhiv društva.

Tako so že jeseni leta 1995 začeli obnavljati manjkajočo pustno opravo ter dodali nove larfe. Priprave so slonele na pripovedih in spominih starejših članov v želji, da ohranijo čim več izvirnih vsebin in oblik.

V nedeljo, 18. februarja 1996, se je pustna skupina Vrbiščih šjm peš odpravila na pustni karneval v Ilirsko Bistrico. Po letu 1996 so se pustnega karnevala v Ilirski Bistrici redno udeleževali. Organizacijo pustovanja je od leta 1995 dalje vodil pustni odbor, ki je pozneje prerasel v društvo.

Boris Čekada, predsednik Pustnega odbora Vrbiščih šjm, je sklical ustanovni občni zbor v soboto, 22. januarja 2000. Na njem so sprejeli sklep o ustanovitvi Kulturno turističnega društva Vrbišče šjme, statut društva, izvolili organe društva in se dogovorili za pustovanje v letu 2000. Za predsednika društva je bil izvoljen **Boris Prosen**, njegov podpredsednik pa je bil **Boris Čekada**. Poleg sedemčlanskega izvršilnega odbora so izvolili še člane nadzornega odbora in disciplinske komisije. Na tem zboru je bil sprejet tudi sklep, da se za častnega člana društva imenuje **Romea Volka**.

Boris Prosen je bil predsednik društva vse do leta 2008, ko je prezgodnja smrt prekinila njegovo ustvarjalno in strokovno delo, povezano z šemami. Pomembno je prispeval k strokovni raziskavi in publiciteti Vrbiščih šjm.

Po letu 2009 je prevzel vodenje društva **Boris Čekada** in ga leta 2024 predal mlajšim rodovom.

Prvi prapor, 1983, skica za vezenje in izvezen prapor, 1999, prapor na obhodu vasi Vrbiča, 2022

V času njegovega vodenja so Vrbišče šjme dosegle pomembne uspehe. Med temi je vpis v Register nesnovne kulturne dediščine leta 2014. Slovenski etnografski muzej je odkupil sedem likov Vrbiščih šjm, belega lovca pa so postavili v okvir stalne razstave. Postavili so tudi več razstav o delovanju Vrbiščih šjm. Kot strokovna sodelavca muzeju sta se uveljavila **Boris Čekada**, dolgoletni predsednik društva, in **Tomaž Prosen**, dolgoletni tajnik društva.

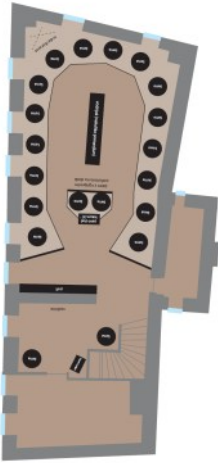
Vrbičani so se že na začetku organiziranega delovanja odločili za izdelavo praporja. Tako so že na prvih gostovanjih ponesli s seboj prapor z napisom Vrbišče šjme in likom belega lovca. Risbo za drugi prapor je pripravil Romeo Volk, vezenje je bilo delo **Marije Iskra**, prvič pa je bil uporabljen na pustno nedeljo, 14. februarja 1999.

Kmalu po ustanovitvi društva se je začela aktivnost za odkup stare hiše v Vrbici 24, za vaški dom. Ideja se je s pomočjo občine realizirala leta 2007, solastnika hiše sta postala Občina Ilirska Bistrica in KTD Vrbišče šjme. V zgornjem nadstropju so stekle priprave za urejanje prostora, v katerem bi imeli stalno razstavo Vrbiščih šjm, spodnji prostor pa je namenjen za potrebe vaške skupnosti.

V priprave pustovanja in v njegovo izvedbo so vključeni številni prebivalci vasi, ki zavestno ohranjajo lokalno pustno tradicijo in jo prenašajo tudi na mlajše generacije. Za ohranjanje šege, ki povezuje prebivalce in je najpomembnejši dogodek v vasi, bo tudi vnaprej skrbelo društvo Vrbišče šjme.

Vrbičani imajo pogled usmerjen tudi v prihodnost. Nekajletna želja članov, da bi v zgornjem nadstropju vaškega doma postavili stalno razstavo za njihove šeme, se postopoma uresničuje. Do zaključka del in otvoritve pa jih čaka še veliko dela, iznajdljivosti, delavnosti, potrpljenja, dobre volje in iskanja finančnih sredstev.

Da to zmorejo, so že večkrat dokazali pri urejanju vaških zadev.

Skica prostora za bodočo stalno razstavo

Zgornje nadstropje vaškega doma je namenjeno za stalno razstavo Vrbiščih šjm. Priložnostna razstava ob 90. obletnici, Vrbica, 2025

Osebna izkaznica

<i>Polni naziv:</i>	Kulturno turistično društvo »Vrbišče šjme« Vrbica
<i>Skrajšani naziv:</i>	KTD Vrbišče šjme
<i>Naslov:</i>	Vrbica 24, 6250 Ilirska Bistrica
<i>E-naslov:</i>	ktd.vrbica@gmail.com
<i>Leto registracije KTD:</i>	2000
<i>Predsednik :</i>	Janez Čekada
<i>Podpredsednik:</i>	Rok Primc
<i>Tajnica :</i>	Kristina Prosen
<i>Blagajničarka :</i>	Anja Logar
<i>Matična št. :</i>	1175092000
<i>Davčna št. :</i>	3652752, ni davčni zavezanec
<i>BIC koda Banke Intesa Sanpaolo :</i>	BAKOSI2X
<i>Št. računa v IBAN:</i>	SI56 1010 0003 6521 077

[Facebook](#)

[Instagram](#)

[You Tube](#)

<http://www.youtube.com/@vrbiscesjme1935>

Spominsko plaketo Občine Ilirska Bistrica prejelo Kulturno turistično društvo Vrbišče šjme

*Župan dr. Gregor Kovačič, Janez Čekada, Kristina Prosen, Teja Iskra,
Ilirska Bistrica, 4. junij 2025*

Na slovesnosti ob občinskem prazniku je Občina Ilirska Bistrica, v sredo, 4. junija 2025, podelila več občinskih priznanj. Med prejemniki spominskih plaket za leto 2025 je tudi Kulturno turistično društvo Vrbišče šjme Vrbica. Spominsko plaketo je izročil župan **dr. Gregor Kovačič**, prevzela pa sta jo predsednik društva **Janez Čekada** in tajnica društva **Kristina Prosen**.

Predlagatelj pobude je bila Krajevna skupnost Vrbovo. V obrazložitvi so zapisali:

Vrbišče šjme so pustna skupina z okoli šestdesetimi liki, njeni začetki oziroma dokazi o obstoju skupine segajo v leto 1935. Takrat je bila posneta fotografija obiska šem iz Vrvice v Ilirski Bistrici. Najbolj prepoznavna lika v skupini, beli in črni lovec, spadata med najstarejše ohranjene maske na Slovenskem in imata stalno mesto v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Kulturno turistično društvo Vrbišče šjme Vrbica ohranja 90-letno tradicijo izvirno in unikatno oblikovanih pustnih mask, skrbi za prepoznavnost pustnih običajev tako v Sloveniji kot v tujini ter skrbi, da se tradicija pustovanja in ohranjanja izvirnih običajev prenaša iz roda v rod.

Janez Čekada, Kristina Prosen, Janja Raspor, Urban Celin, Ilirska Bistrica, 4. junij 2025

Pogled nazaj za naprej (1935–2025)

V Vrbici se pustna tradicija prenaša iz roda v rod. Po ustnem izročilu več kot sto let. Društvo Vrbišče šjme spremlja in ohranja pustno izročilo prednikov zadnjih 90 let.

- 1935 (5. mar.) Pustni torek, prva fotografija Vrbiščih šjm v Ilirski Bistrici.
- 1952 (pust) Obisk Ilirske Bistrice po dolгих letih premora. Pozneje so v času pusta prišli v Bistrico še leta 1968, 1979, 1983.
- 1968 Skupini Vrbiščih šjm so se prvič pridružile ženske.
- 1995 Pustni odbor pričel s pripravami za pustno opravo z izdelavo in obnovo larf in druge oprave. Hkrati so začeli priprave za ustanovitev društva.
- 1996 (pust) Gostovanje Vrbiščih šjm v Ilirski Bistrici. Osemilo se je 90 odraslih od 120 krajanov Vrbice. Od tega leta dalje redno prihajajo na pustni karneval v Ilirsko Bistrico.
- 1998 (14. feb.) Gostovanje na Ptuju. Vrbišče šjme so gostovale po raznih krajih v Sloveniji. Obiskali so: Ribnico, Litijo, Ljubljano, Novo Gorico, Šempeter pri Novi Gorici, Koper, Lig nad Kanalom, Kanal. V nekaterih krajih so obiske ponavljali. Predstavili so se tudi na Opčinah in večkrat na Matuljih.
- 2000 Vrbišče šjme vpisane v register društev. Prvi predsednik **Boris Prosen**.
- 2001 (februar) Kulturno turistično društvo Vrbišče šjme izdalo zgibanko, avtor **Romeo Volk**.
- 2002 (8. feb.) Skupina se je predstavila na sejmu Alpe-Adria (s programom nemo gledališče).
- 2003 (pust) Pogovor **Helene Ložar-Podlogar** in **Naška Križnarja** iz SAZU z **Borisom Prosenom**, predsednikom društva, o Vrbščih šjmah.
- 2003 (marec) Sodelovanje v TV oddaji »Dobro jutro« RTV Koper.
- 2003 Znanstvena revija »Traditiones« Inštituta za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU objavila strokovni prispevek **Helene Ložar-Podlogar**: »Vrbišče šjme, Skrivnost pustne tradicije v Vrbici pri Ilirski Bistrici« (32/2, 2003)
- 2006 Društvo prispevalo pustni lik belega lovca v Slovenski etnografski muzej Slovenije. Prikazan je na stalni razstavi »Med naravo in kulturo«.
- 2007 Društvo je s pomočjo Občine Ilirska Bistrica odkupilo starejšo hišo v Vrbici 24 za vaški dom in za društvene potrebe. V prvem nadstropju so začeli s pripravami za stalno razstavo Vrbiščih šjm.
- 2008 Pošta Slovenije izdala bilten, poštno znamko in priložnostni poštni žig z motivom Vrbiščih šjm. Društvo je izdalo razglednico, avtor **Romeo Volk**.

- 2010 Razstava o pustnih šegah in navadah Vrbiščih šjm v Knjižnici Makse Samsa v Ilirski Bistrici.
- 2012 (februar, marec) Sodelovanje na fotografski razstavi »Ta norčavi pustni čas« na Jakopičevem sprehajališču v Tivoliju, avtor **Primož Hieng**.
- 2014 Dne 9. 5. 2014 je bilo društvo KTD Vrbišče šjme Vrbica vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine, pod števil. Vrbiške šjme EID 2-00034
- 2015 Samostojna fotografska razstava o Vrbiščih šjmah v Pavlovčevi galeriji Doma na Vidmu (od 26. 01. do 18. 2.) ob 80. obletnici pusta v Vrbici.
- 2016 Prispevek o Vrbiščih šjmah na TV Koper (sedaj v Arhivu RTV 365).
- 2020 Priložnostna razstava v Knjižnici Makse Samse o Vrbiščih šjmah.
- 2021 Fotografska razstava Foto kluba Sušec iz Il. Bistrice s pustnimi motivi, med katerimi so tudi liki Vrbiščih šjm v Galeriji Doma na Vidmu (feb.– mar.).
- 2022 (oktober) SEM je od društva odkupil sedem pustnih likov: črnega lovca, belega lovca, medveda, cigana, ciganko, par belih šem (ženski in moški lik) za zbirko Kustodiata za duhovno kulturo SEM.
- 2023 (8. feb.) Slovenski etnografski muzej (SEM) je v Ljubljani odprl občasno razstavo o Vrbiščih šjmah, na ogled do 19. marca 2023.
- 2024 (18. jan.) V Pavlovčevi galeriji Doma na Vidmu v Ilirski Bistrici je bila na ogled razstava SEM Vrbišče šjme (kar je bilo prikazano v Ljubljani eno leto poprej). Na ogled do 14. februarja 2024.
- 2024 Panojska razstava fotografij o Vrbiščih šjmah, ki so jih posneli člani FD Venio Pilon iz Ajdovščine leta 2024 in jih predstavili v velikem formatu v naravnem okolju ob grajskem obzidju Castre v Ajdovščini.
- 2025 Slavnostna prireditev ob 90. obletnici pusta v Vrbici, priložnostna razstava pustne oprave Vrbiščih šjm in fotografij v vaškem domu. Sodelovanje na 28. prireditvi Pust je pršu v Ilirski Bistrici. Prispevek RTV SLO v oddaji »Na lepše« o Vrbiščih šjmah. Gostovanje v Puli in na Matuljih. Občina Ilirska Bistrica je ob občinskem prazniku, 4. junija 2025, KTD Vrbišče šjme podelila spominsko plaketo za leto 2025. Izdaja brošure Vrbišči pust 1935-2025.

Avtorji fotografij

KTD Vrbišče šjme: **Batista Boštjan**; str. 13 zgoraj, 64 sp., * **Prosen Batista Mojca**; 29 sp., * **Prosen Boštjan**, 22, zg. * **Prosen Kristina**; 5, 13 sp., 21 sp. 22 sp., 25, * **Prosen Marjan**; 7, 14, 15, 16, 18 zg., 20 zg. desno in spodaj, 27 zg., 29 sp. 30 - 33, 35 - 38, 46, 52, 54 desno, 59 zg., 63, 71 zg. desno, ovitek zadnja str. * **Prosen Rok**; 20, zg. levo, * **Raspor Janja** 18. sp. 73 zg. * **Štembergar Dolores**; 2, * **Tonc Metka** 6, 50, 70 levo zgoraj 1. in 2. * **Volk Romeo**: 42, 67 razglednica, 74, * Arhiv družine **Štembergar Dolores** : 44 zg. levo, * Arhiv KTD Vrbišče šjme: 4, 8, 9, 11, 27 sp., 28, 44, sp. desno, 51, 52, 53, 54 levo, 64 zg. in v sred., 70 desno zg. 3. in 4., 71. zg. levo, ovitek spredaj * *Foto društvo Veno Pilon Ajdovščina*: **Furlan Erna** 66 v sredini levo in spodaj, **Kobal Primož** 66 zg., **Lemut Aleš** 66 v sredini desno, * *Foto klub Sušec*: **Stojan Spetič** 65 zg. levo, 73 sp*, **Vili Gombač** 24 sp., 65 zg. d. in sp., * *Knjižnica Makse Samse Il. Bistrica*: **Škrab Katarina** 68, * Arhiv Pošte SLO: 67, * *Slovenski etnografski muzej*: **Pukl Adela**; 21 zg., **Špiček Miha**; 60, 61, 62, **Verbič Blaž**; 57, 58, 59 sp., * *TIC Ilirska Bistrica* | **Lovrin Patrik**: 12, 23, 24 zg., 40, 44 sp., 48, 49. * *Foto Atelje Maraž*, 72.

Vrbišči pust 1935-2025

Izdajatelj

Kulturno turistično društvo Vrbišče šjme Vrbica

Vrbica 24, 6250 Ilirska Bistrica

E-naslov: ktd.vrbica@gmail.com

Za izdajatelja

Janez Čekada, predsednik društva

Avtorji besedil

Janez Čekada, Boris Čekada, Kristina Prosen, Marjan Prosen, Janja Raspor,

mag. Adela Pukl, Romeo Volk, Vladimir Vinšek

Uredil

Vladimir Vinšek

Jezikovni pregled

Janja Raspor

Vrbica (Ilirska Bistrica), 2025

Prva elektronska izdaja (pdf)

*Srečanje z Vrbiščimi šjmami je
srečanje z večnim bojem
med dobrim in zlim,
med svetlobo in temo ter
med starim in novim.
(Romeo Volk)*